

Inventieve agrariërs en krachtige organisaties maakten Nederland tot wereldexporteur nummer één van de agrarische producten. De maatschappij vraagt nu en in de toekomst andere kwaliteiten van de veehouderij. Het programma Nieuwe Veehouderijssystemen zoekt naar ideeën en initiatieven die kunnen leiden tot systeeminnovaties.

Wending naar duurzame veehouderij

De biologische landbouw is op weg naar een maatschappelijk geaccepteerde en gewaardeerde plek

De ontwikkeling van de landbouw was in de tweede helft van de twintigste eeuw een groot succes. De Nederlandse landbouw richtte zich volledig op efficiëntie van productie: productie van uniforme, kwalitatief hoogwaardige grondstoffen voor voedsel.

Ruilverkavelingen, productschappen en landbouwschap, loonwerk, mengvoerb企业jven, coöperaties, handel en verwerkende industrie hadden allemaal hetzelfde beeld voor ogen en droegen hieraan direct bij. Het drieluik onderzoek, voorlichting en onderwijs garandeerde een uitstekende infrastructuur voor landbouwkennis. Met slechts twee miljoen hectare landbouwgrond werd Nederland de grootste exporteur van agrarische producten.

SCHADUWZIJDEN

Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw werden de schaduwzijden van het succes zichtbaar. Er ontstond een maat-

schappelijke discussie over de belasting van het milieu met mest en bestrijdingsmiddelen, aantasting van natuur en landschap, bedreiging van waterkwaliteit, dierenwelzijn, veeziekten en voedselveiligheid.

Er kwamen ook vragen over een eerlijke verdeling van natuurlijke hulpbronnen tussen landen (Derde Wereld) en tussen onze generatie en die van onze kleinen achterkleinkinderen. De gehele landbouwsector, inclusief overheden, reageerde door maatschappelijke voorwaarden voor productie te formuleren. Men zocht vooral oplossingen in het aanpassen van bestaande technologische systemen. De productiecultuur en -structuur bleven intact.

INTERNATIONALE ONTWIKKELINGEN

Nederland is geen eiland. We hebben steeds meer te maken met ontwikkelingen op wereldschaal. Sommige ontwikkelingen zijn traag, maar voor-

spelbaar. De groei van de wereldbevolking is hiervan een voorbeeld. Andere ontwikkelingen zetten de wereld plotseling en onverwacht op zijn kop, zoals de aanslagen op het World Trade Center in New York. Een vrijere wereldhandel zet bovendien de prijzen die Nederlandse veehouders voor hun producten krijgen, onder een steeds grotere druk. De Nederlandse landbouw is onmiskenbaar een onderdeel van een dynamische wereld.

DUURZAME VEEHOUDERIJ

De Nederlandse landbouw is gedwongen te zoeken naar vernieuwing om aan diverse maatschappelijke eisen te voldoen én internationaal concurrerend te blijven. Dit betekent zoeken naar duurzaamheid. Duurzame oplossingen in economisch, maatschappelijk en ecologisch opzicht. Duurzaam betekent niet dat de gevonden oplossingen permanent zijn. Daarvoor is de wereld te veranderlijk.

Duurzaamheid betekent ook niet overal dezelfde oplossing. Er zijn heel veel factoren en belangen om rekening mee te houden. Iedere omgeving, iedere context stelt eigen eisen en elk bedrijf, elke keten en elke bedrijfstak zoekt naar eigen oplossingen. Dit kan ingrijpende gevolgen hebben en zelfs leiden tot geheel nieuwe sectoren, met eigen technologieën, eigen organisaties, eigen kwaliteitsmaatstaven, eigen markten en eigen culturen. De biologische landbouw is een goed voorbeeld van zo'n sector. Dat was lange tijd een marginaal initiatief, maar nu op weg naar een maatschappelijk geaccepteerde en gewaardeerde plek.

EVOLUTIONAIR PROCES

Het voorbeeld van biologische landbouw laat ook zien dat het niet om één initiatief gaat. Een veelvoud van klein-

schalige experimenten beïnvloedt en versterkt elkaar en komt samen. Kleine initiatieven vormen samen een kritische beweging die leidt tot eigen structuren en maatschappelijke betekenis. Dit proces is te vergelijken met de biologische evolutietheorie van Darwin. Er ontstaan veel initiatieven, maar ze komen niet allemaal tot wasdom. Sommige blijven klein of doven na korte of langere tijd uit, omdat bestaande structuren en gevestigde belangen geen ruimte geven aan de nieuwing. Andere initiatieven verwerven, soms tegen de stroom in, een plek in de samenleving om zich daarna verder te ontwikkelen. Samenwerking en bundeling van krachten zijn van groot belang om genoeg stevigheid te bieden in een maatschappij die nog niet is ingesteld op de vernieuwing.

DENKEN VANUIT TOEKOMST

Het bereiken van duurzaamheid kan niet in één keer, maar gaat stap voor stap. Toekomstvisies zijn een belangrijk hulpmiddel. Hiermee bepalen we waar we op de lange termijn naartoe willen. Dergelijke visies komen tot stand door de te verwachten ontwikkelingen in kaart te brengen en met elkaar de wensen voor een duurzame toekomst vast te stellen. Dit doen we samen met meerdere belanghebbenden. Samen hebben we een beter beeld van een toekomstige duurzame veehouderij en samen ontstaat een breder draagvlak. Een duurzame veehouderij ontwikkelt zich geleidelijk en stapsgewijs. Visievorming en regelmatige bezinning op visies door bedrijven, organisaties en overheden helpen bij het nemen van stappen die leiden naar een maatschappelijk meer geaccepteerde en duurzame veehouderij.

VEEHOUDERIJSYSTEMEN

De benadering van visievorming en regelmatige bezinning op visies door bedrijven, organisaties en overheden volgden we in het programma Nieuwe Veehouderijssystemen. Vanuit het programma werd in 2000 een overall-visie gepubliceerd met het rapport 'Kentering en toekomst in de veehouderij'. Bij het uitbrengen van het rapport vroegen we het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties om te komen met hun ideeën en initiatieven. Hieruit zijn zes grote en drie kleinere projecten voortgekomen, die de afgelopen twee jaar

Een moderne rundveestal is ruim van opzet met veel licht en lucht (foto: Frans Foekema, Drachten)

door Wageningen UR zijn ondersteund met kennis en kennisontwikkeling. Voor de onderzoekers, en ook voor de betrokken bedrijven en organisaties betekende dit een andere manier van samenwerken. We zijn in ieder project op zoek gegaan naar duurzamere oplossingen, die passen bij de wensen en vragen van de belanghebbenden. De aanpak was vernieuwend in uitvoering en in resultaten. In de projecten zijn onderzoekers van verschillende disciplines bij elkaar gebracht. Het complexe vraagstuk van ontwikkeling naar duurzaamheid is namelijk niet op te lossen door één of meerdere onderzoekers van één instituut. De onderzoekers werkten bovendien samen met een brede groep belanghebbenden uit de maatschappij. Het onderzoek was geen traditioneel experimenteel onderzoek, maar was gericht op het inventariseren en uitwisselen van kennis en ervaringen.

RESULTATEN

De resultaten van de projecten lopen zeer uiteen: van concrete stalontwerpen, nieuwe samenwerkingsverbanden van ondernemers tot nieuwe netwerken en vervolginiciatieven. De projecten ondersteunen initiatieven die vervolgens weer leidden tot nieuwe projecten of tot de ontwikkeling en uitvoering van concrete praktijkplannen.

Het programma Nieuwe Veehouderijssystemen wilde een katalysator zijn in de wending van de veehouderij naar duurzaamheid. Met het rapport 'Wending

naar duurzaamheid' wil Nieuwe Veehouderijssystemen mensen op nieuwe gedachten brengen en vooral inspireren. Het uiteindelijke doel is dat de veehouderij een plek vindt in de Nederlandse maatschappij waar ze gewenst is en waar ze een waardevolle bijdrage levert aan de samenleving.

Bron

Programma Nieuwe Veehouderijssystemen: Wending naar Duurzaamheid. Wageningen UR.

DTO-Protocol

Het programma Nieuwe Veehouderijssystemen gebruikte als aanpak de leidraad Duurzame Technologie Ontwikkeling. De eerste stap van dit protocol was dat onderzoekers met vele betrokkenen toekomstbeelden formuleerden. Hoe moet onze veehouderijtak er in pakweg 2040 uitzien? Dit wensbeeld is afgezet tegen het beeld dat ontstaat als de trends van nu zich doorzetten naar eveneens 2040. Er is een verschil tussen het wensbeeld en het beeld dat zonder ingrijpen ontstaat. Vanuit de toekomstscenario's is teruggedeneerd naar de huidige situatie in de betreffende veehouderijsector. Waar moeten we nu beginnen met innoveren om op termijn uit te kunnen komen bij de gewenste toekomstbeelden.

dr. ir. S. Spoelstra, Programmaleider
Nieuwe Veehouderijssystemen, Animal
Sciences Group van Wageningen UR,
Lelystad